

Az ukrán háború és Magyarország - A brinkmanship diplomácia háttere Kelet felé

Tsuneo MORITA

Összefoglaló

2022. február elején Orbán Viktor magyar miniszterelnök hirtelen Moszkvába repült, hogy találkozzon Putyin elnökkel. A látogatás a háborús előkészületekről szóló hírek napvilágra kerülése közepette történt. A hosszadalmas találkozó állítólag az olaj- és gázszállításokkal, valamint az atomerőmű-építés előrehaladásával kapcsolatos volt, de a találkozó tényleges tartalmát nem hozták nyilvánosságra. A találkozót követő sajtótájékoztató annyiban volt szokatlan, hogy Putyin elnök egyoldalúan beszélt, és egyedül hagyta el a színpadot, anélkül, hogy Orbán Viktor miniszterelnököt kikísérte volna távozásakor. Putyin elnök idegei mintha az agressziós háborúra való tekintettel pattanásig feszültek lettek volna.

Talán az olaj- és gázszállításokkal kapcsolatos biztosítékok hiánya miatt Magyarország külgazdasági és külügyminisztere az ukrain invázió kezdete óta gyakran látogatott Oroszországba, ahol Lavrov külügyminiszterrel és a Gazprom vezetőivel folytatott megbeszéléseket. A magyar kormány diplomáciai hozzáállását, amelynek keretében az orosz agresszió elítélése nélkül folytatja Oroszországgal a gazdasági tárgyalásokat, mintha meg sem történt volna az orosz agresszió, az uniós országok rossz szemmel nézték.

A háború kitörése óta egyetlen kormányminiszter, pláne Orbán Viktor miniszterelnök sem járt Kijevben. Mi a magyar kormány szándéka az Oroszországra helyezett hivalkodó hangsúly (és Ukrajna figyelmen kívül hagyása) mögött? Az Európai Parlamentben düh és csalódottság kavarg, és szankciókat követelnek Magyarországgal szemben, amely elhárította az uniós országok kritikáját, és Oroszországból biztosította az energiaellátást, miközben uniós támogatásokat követelt. Mi áll Magyarország két nyúlra vadászó brinkmanship-diplomáciája mögött?

I. Orbán, a politikus

A régi rendszerben, 1988-ban, az úgynevezett "kelet-európai forradalom" előestéjén Orbán Viktor (1962-) megalapította a Fideszt (Ifjúsági Demokratikus Uniót), az egykori kommunista párt (Magyar Szocialista Munkáspárt) ifjúsági szervezetével szemben. Tíz évvel később, 1998-ban vette át először a hatalmat, és fiatalon, 35 évesen Magyarország miniszterelnöke lett.

Az első Orbán-kormány (1998-2002) tapasztalatai megtanították a vidéki diákvezért az országos politika csúcsára való felemelkedés varázslatára. Első diplomáciai útja nem sokkal

miniszterelnöki beiktatása után Franciaországba vezetett. A látogatás egybeesett a labdarúgó-világbajnokság döntőjével (1998. július 12.). Az Eurosport csatornán mutatták, amint a döntőt nézi a VIP ülésen, a legidősebb fiával, egy óvodással a lábai között¹. A futball iránt rendkívüli módon rajongó Orbán számára a franciaországi utazás a világbajnoki döntő megtekintésére a miniszterelnökké válás "jutalma" és a miniszterelnök természetes joga volt. Akkoriban írtam arról, hogy aggódom a köz- és magánérdekek ilyen mértékű keveredése miatt. Mint ismeretes, a korábbi szocialista társadalomban a köz- és a magánügyek közötti különbség elmosódott, és a civil társadalom etikája és normái nem- létező fogalmak voltak. Abban a rendszerben hatalom ellenes aktivistának lenni nem jelentette azt, hogy az embernek más társadalmi etikája volt, mint a hatalmon lévőknek. Mivel ugyanabban a társadalomban éltek, ugyanazt a levegőt szívták, és ugyanazon társadalmi normák szerint éltek, az lehetetlen, hogy csak a disszidenseknek van eltérő társadalmi etikájuk és normáik.

Amikor a Fidesz a 2002-es országgyűlési választásokon elvesztette a kormánypozíciót, Orbán veszteséget érzett. Orbán, aki egyetemista kora óta kizárólag a politika világában élt, megtapasztalta a hatalom csúcsán való lét örömét és az elvesztésének ürességét. Ezért a 2006-os országgyűlési választások a politikusi életéért folytatott harcot jelentették.

A választási kampány során Orbán nyilvánosan kijelentette, hogy nem ragaszkodik miniszterelnök-jelölti pozíciójához, ha el tudja venni a hatalmat a Szocialista Párttól. Bod Péter Ákost² (közgazdász, az első szabad választás után ipari miniszter, majd a Magyar Nemzeti Bank elnöke) javasolta miniszterelnök-jelöltnek. Ez az engedmény azonban nem vált be. Az országgyűlési választásokon szűkös különbséggel bár, de nem sikerült átvennie a hatalmat a Szocialista Párttól. A vereség okozta sokk olyan nagy volt, hogy Orbán Viktor még azt is fontolgatta, hogy lemond a Fidesz vezetői posztjáról és visszavonul a politikától.

A csüggedt Orbánt azonban váratlan "szerencse" érte. 2006 májusában, nem sokkal az országgyűlési választások megnyerése után, egy zárt ajtó mögött zajló belpolitikai vitában, Gyurcsány, a szocialista párt vezetője és miniszterelnök végzetes baklövést követett el: "Nyilvánvalóan végighazudtuk az utolsó másfél-két évet. Hazudtunk reggel, éjjel, meg este". A hosszú beszédről kiszivárgott egy felvétel³, amiből csak a "hazudtunk reggel, éjjel" részt vágták ki, és a mondatot minden nap lejátszották a tévében és a rádióban. Ez visszahozta a Fidesz aktivistáit az életbe. Utcai tüntetések és vandalizmus kezdődött, Budapesten pedig káosz uralkodott.

Az egyszer már politikailag halott Orbánt ez a zűrzavar élesztette újjá. "A zűrzavar oka Gyurcsány és a Szocialista Párt hazugságpolitikája". Ez volt az, hogy ami az utcai akciókat táplálta, mondván: a népnek nem kell követnie egy "hazug" kormányt". Ráadásul a "Lehman-sokk"(2008) a szocialista kormánynak is ártott. Az euró (a forint) történelmi felértékelődése miatt elterjedtek az alacsony kamatozású, devizában (jen/svájci frank) denominált bankhitelek, és

Magyarország a Lehman-sokk előtt ingatlanboomot élt. A hirtelen sokk hatására a forint árfolyama zuhanni kezdett, és a hiteleiket visszafizetni képtelenek száma az egekbe szökött. A szocialista kormányt azzal vádolták, hogy nem szabályozta a devizában denominált hiteleket.

A Gyurcsány-kormány számára a belpolitikai zavarok és a Lehman-sokk erős kettős csapást jelentettek, és a 2010-es országgyűlési választások előtt kevesebb, mint két évvel gyorsan békakacsává vált. A miniszterelnöki szék visszaszerzése érdekében Orbán számos párbeszédet folytatott a külföldi kereskedelmi kamarákkal, és folytatta kampányát, hogy eloszlassa a külföldi vállalatok félelmeit, biztosítva őket arról, hogy nem változtat a külföldi befektetések kedvezményes elbírálásán, még akkor sem, ha kormányváltás történik.

A 2010-es parlamenti választások a várakozásoknak megfelelően a Fidesz-koalíció elsőprő győzelmével zárultak. A Fidesz 263 mandátumot szerzett, a Szocialista Párt pedig 131 mandátumot veszített, felére csökkentve szavazatarányát. Ezzel kezdetét vette a második Orbán-kormány, amely hosszú időn át, egészen napjainkig uralja a magyar politikát.

II. Orbán hitváltása

A 2010-es országgyűlési választások előtt Orbán Viktor politikus a jelenkorral szöges ellentétben álló politikai álláspontokat és értékrendet mutatott fel.

2007. március 30-án, a Fidesz megalakulásának 19. évfordulóját ünneplő kongresszuson Orbán bírálta a szocialista párt Oroszországhoz való közelségét, és történelemleckét adott az összegyűlt fiataloknak: "Miután a szovjetrendszer legvidámabb barakkjának sorsából megszabadultunk, nem szabad a Gazprom legvidámabb barakkjává válnunk ". Sőt, odáig ment, hogy kijelentette: "Lehet, hogy az olaj keletről jön, de a szabadság mindig nyugatról érkezik. Ki kell tartani a nyugatos Magyarország mellett, nem szabad engedni, hogy erről az útról Magyarországot letérítsék". Ez az ellentéte annak, amit Orbán Viktor miniszterelnök ma mond és tesz.

Ráadásul, amikor Oroszország 2008 nyarán megszállta Grúziát, Orbán Viktor szolidaritását fejezte ki a grúz néppel, dicsérte Lengyelország, Ukrajna és a balti államok vezetőinek bátorságát, akik a háború alatt Grúziába látogattak, és levelet küldött ezeknek a vezetőknek, amelyben az orosz csapatok azonnali és feltétel nélküli kivonását követelte az országból. A levél szövege a még mindig kormánykoalícióban lévő Kereszténydemokrata Néppárt honlapján a mai napig olvasható (<https://kdnp.hu/news/orban-viktor-leveleben-eliteli-az-orosz-katonai-agressziot-video>).

Ebben a levélben Orbán Grúzia és Ukrajna azonnali NATO-csatlakozását követeli, valamint egységes NATO és EU ellenlépést sürget az akkori Gyurcsány-kormányval szemben. Elképesztő állítás ez Orbán Viktor szájából, aki most viszont nem követeli az orosz csapatok kivonását a

jelenlegi Ukrajna elleni agresszióból, és továbbra is közömbös oroszbarát álláspontot képvisel, mondván, hogy "Ukrajna nem győzhet", "nem tartom Putyin elnököt háborús bűnösnek", és "Ukrajna NATO-tagsága háború utáni kérdés".

Tovább haladva visszafelé a történelemben, az úgynevezett "kelet-európai forradalom" fordulópontját jelentő "Nagy Imre és a mártírok újratemetésén" (1989. június 16.), amely Orbán Viktor debütálásának színtere volt, a fiatal aktivista Orbán Viktor beszédében a szovjet csapatok Magyarországról való kivonását követelte, ezzel téve nevét nemzetközileg ismertté.

A 2012. október 6-ai állami ünnepség katonai díszszemléjén véletlenül bekapcsolva maradt Orbán mikroportja. Egy tévécsatorna felvette a miniszterelnök és katonai kísérelője beszélgetését a katonákról: „Jól néznek ki...nincs köztük kövér...az a halálom...kövér tábornokok...” Orbán Viktor miniszterelnök akkoriban maga is sovány alkat volt, és megjelenésével maga is példát mutatott. Később azonban, az értékrendjének változásával párhuzamosan a fizikuma is kezdett összeomlani. A jelenlegi, talán a stressz okozta tivornyázás és evés miatt eltorzult külseje alapján nehéz elképzelni a 2012-es fiatal, tisztai alkatú politikus Orbánt.

A harmadik Orbán-kormány 2014-es indulása utáni évben, és ahogy 2015-ben a szíriai és afrikai menekültek és migránsok beáramlásának problémái súlyosbodtak, egyértelművé vált Orbán Viktor miniszterelnök külpolitikai hozzáállásának változása. Mivel úgy vélte, hogy a nyugati liberális demokráciák nem tudják megvédeni az országát, az "illiberális demokráciákat" tekintette modellnek, és Oroszországot, Kínát és Törökországot tekintette sikeres példának, később pedig rokonságot kezdett érezni Trump elnökkel. Politikai álláspontját azzal racionalizálta, hogy "a közösségen alapuló demokrácia, és nem az egyéni liberalizmuson alapuló demokrácia a hatékony módja egy olyan közepes jövedelmű ország, mint Magyarország fejlesztésének"⁴. Meggyőződése lett, hogy Magyarország jövője egy olyan zsarnokságban rejlik, amely keletre tekint modellként. Ez a változás egyértelműen azt jelképezi, hogy a hatalom megtartása és alapjainak megszilárdítása Orbán elsődleges céljává vált.

III. A Fidesz ideológiai változásai

Az Orbán politikus által alapított Fidesz politikai szervezet is jelentős ideológiai változáson ment keresztül: A Fidesz a "Radikalizmus, liberalizmus és alternativizmus" jelszavakkal indult, de ezeket a jelszavakat egytől egyig levetette, ahogy mélyült a politikai színtérre való belépése.

Az első szabad választások után a Fidesz elhagyta a "radikalizmus" jelszót (1992-es pártkongresszus). A Fidesz legitim pártként úgy érezhette, hogy a párt számára nem helyénvaló a "radikalizmus" jelszót örökké fenntartani. A pártkongresszuson a párt úgy döntött, hogy csatlakozik a Liberális Internacionáléhoz.

Miután azonban 1994-ben a Szocialista Párt megnyerte az országgyűlési választásokat, és a

liberális SZDSZ koalíciós kormányt alakított a Szocialista Párttal, a Fidesz kénytelen volt megváltoztatni politikai stratégiáját. A hagyományos szlogen nem tette egyértelművé a politikai vonalak közötti különbséget. Így a baloldali blokkal szembeni politikai erőként a polgári konzervativizmusra alapozva, a liberális piacgazdaság áldozatainak befogadói oldalán kereste a Fidesz jövőjét.

Az 1995-ös pártkongresszuson a Fidesz nevét Fidesz-Magyar Polgári Pártra változtatta és a liberalizmus zászlaját eldobva a piacgazdaság szabadságát hirdető liberalizmust a polgárok ellenségeként definiálta. A konzervativizmus felé fordulva a párt úgy döntött, hogy új létjogosultságot szerez magának. Ennek megfelelően 1999-ben megállapodást kötött a Magyar Kereszténydemokrata Néppárttal, 2000-ben pedig kilépett a Liberális Internacionáléból és kérte felvételét az Európai Néppártba⁵.

Ettől kezdve a Fidesz-koalíció a polgári konzervativizmus és a magyar nacionalizmus pártjaként újjáalakult, és olyan pártként definiálta újra magát, amely megvédi a polgárokat a Szocialista Párt és mások baloldali liberalizmusával szemben. Ettől kezdve egyre kritikusabbá vált a Szocialista Párttal és elődjével, a Magyar Szocialista Munkáspárttal (Kommunista Párt) szemben, és arra törekedett, hogy a Szocialista Párt életképes alternatívájává váljon.

IV. Mi változtatta meg a politikus Orbánt: A radikális változás a második Orbán-kormány idején

A 2002-es parlamenti választások elvesztése után Orbán Viktor két tanulságot vont le az első Orbán-kormány (1998-2002) kudarcaiból. Az első az volt, hogy a pártnak nem sikerült befolyást gyakorolni a média felett, a második pedig az, hogy a pártnak nem sikerült komoly pénzügyi tartalékot felhalmozni. Az első Orbán-kormány túl naiv volt politikailag ahhoz, hogy intézkedéseket hozzon a média ellenőrzése alá vonása és a titkos pénztartalék létrehozása érdekében. Meggyőződése lett, hogy e két probléma leküzdése előfeltétele kormánya hosszú távú fennmaradásának. Ez a politikai szemléletváltás radikálisan megváltoztatta az Orbán-kormány jellemzőit. Olyan gondolkodásmód-váltásra került sor, amelynek elsődleges célja a hatalom fenntartása és megszilárdítása volt.

A fordulópontot a szovjet technológiával épített paksi atomerőmű bővítése jelentette. A közép- és kelet-európai politikusok számára az orosz pénz tiltott gyümölcs⁶. A politikusok hozzáállása drasztikusan változik attól függően, hogy hozzáférnek-e vagy nem.

Az 1990-es évek elején, közvetlenül a rendszerváltás után a közép- és kelet-európai országok megállapodást kötöttek az orosz kormánnyal a felhalmozott szovjet korszak-beli követelések természetbeni rendezéséről. E megállapodás alapján az országok az orosz kormánnyal szembeni követeléseiket alacsony áron átruházták a kormány körüli üzletemberekre, ami a kormányok körüli korrupcióhoz vezetett. A 2000-es években került előtérbe a volt Szovjetunió idejéből

Magyarország birtokában maradt vagyonelemek elidegenítése. A magyar kereskedelmi képviselő tulajdonában lévő, kiváló moszkvai elhelyezkedésű hatalmas ingatlanok eladását siettették, és átláthatatlan adásvételi szerződést kötöttek az orosz féllel. Az ügy, amely a Fidesz-kormány 2010-es beiktatásakor az érintettek letartóztatásához és vádemeléshez vezetett, végül minden érintett felmentésével zárult⁷. Érthető, hogy az orosz kormányt érintő ügyletek felgöngyölítése szinte lehetetlen. Hasonlóképpen, az offshore cégeken keresztül lebonyolított ügyleteket a nyomozás nehézségei és a gyenge ügyészi képességek miatt még üldözni is lehetetlen.

A 2030 végén lejáró magyarországi atomerőművek bővítését először a Gyurcsány-féle szocialista kormányzati időszak végén (2009) javasolták, de a megvalósítás a Fidesz-kormányra maradt. A projekt 2013 őszén, közvetlenül a 2014-es országgyűlési választások előtt éles fordulatot vett. Akkoriban a világ atomerőmű-gyártói a saját kormányukkal közösen lobbiztak abban a hitben, hogy nyílt pályázati eljárásra kerül sor. Egy 2014. januári moszkvai látogatás során azonban Orbán Viktor miniszterelnök minden érintettet meglepett azzal, hogy Putyin elnökkel aláírta a szerződést, amelyben a Roszatomot nevezte meg fővállalkozóként. Ezt a hirtelen, nyilvános pályáztatás nélküli döntést az Európai Bizottság problémásnak ítélte, és a magyarországi atomerőművek bővítése innentől kezdve fordulatot vett⁸. Akárhogy is van, természetes, hogy a hirtelen döntés mögött háttéralku húzódott meg. Valami olyasmi lehetett közöttük, amire Orbán Viktor miniszterelnök azonnal ráugrott, hiszen az országgyűlési választások már a küszöbön álltak. Mivel egy hatalmas beruházási üzletet kötöttek, feltételezem, hogy a két vezető megegyezett abban, hogy "a többi meghagyják, hogy a profitot szétosztassák az érintettek között". Ettől kezdve Orbán Viktor Oroszországgal szembeni hozzáállása 180 fokos fordulatot vett.

A második Orbán-kormány radikális változása a kormányzás második felében vált nyilvánvalóvá: A magyar kormány 2013 januárjában úgy döntött, hogy külföldieknek "bevándorlási joggal járó államkötvényt" ad el. A rejtélyes kormányzati üzlet, amelyről az Országgyűlés "Gazdasági és Tájékoztatási Bizottsága" döntött, az úgynevezett "Arany Vízum", a bevándorlási jog eladásával kapcsolatos üzlet⁹. Bár látszólag Magyarország számára előnyös külföldi források megszerzéséről szóló döntésről van szó, a valóságban egy átláthatatlan tulajdonosi háttérű offshore céget érintő csalárd üzletről van szó, amely egy fejlett országban hűtlen kezelés vádjával büntetendő bűncselekmény lenne¹⁰.

Az államkötvényeket nem egy kormányzati ügynökségen keresztül, hanem Cipruson és Liechtensteinben létrehozott közvetítő cégeken keresztül értékesítették az adminisztráció körüli üzletemberek. A közvetítő cégek tulajdonosi és üzleti adatai államtitoknak minősülnek, és a kormány nem hozott nyilvánosságra semmilyen ezzel kapcsolatos információt. Egy bírósági perben, amelyben egy kormányellenes portál (G7.hu)¹¹ a Transparency International támogatásával követelte, hogy az Országos Adósságkezelő Központ adjon ki információkat, a

kormányoldal elvesztette a pert, és 2018-ban nyilvánosságra kerültek bizonyos információk. Az információkat nyilvánosságra hozó G7.hu szerint mintegy 20 ezer külföldi, beleértve családtagjaikat is, vásárolt államkötvényt, és szerzett bevándorlási jogot ennek a konstrukciónak a keretében. Hetven százalékuk kínai, őket követik az oroszok (384 vásárló, összesen 1256 családtag). Az oroszok között vannak olyanok is, akiket Ukrajna lerohanása miatt szankcionáltak, de a magyar kormány nem adta ki a személyes adataikat.

Az üzlet egy bevándorlási jogokat értékesítő, kínaiakat és oroszokat megcélzó üzlet (a világméretű eladások 85%-a). Úgy vélik, hogy az üzletet tranzakciónként 30 000-50 000 dollár közvetítői díjjal bonyolították le, amelyet gazdag orosz és kínai politikai és üzleti személyiségektől kaptak, és az államkötvények kamatainak egy részét is megszerezték. Az üzletből származó összes bevétel offshore cégekhez került, de hogy ezután hová került, nem tudni. Természetes feltételezés, hogy a bevételek több offshore cégen keresztül egy, a kormánypárthoz kapcsolódó offshore számlára áramlottak. A teljes bevétel a feltételezések szerint több mint 100 millió dollár lehetett.

Az ügyészek számára elérhetetlen orosz és kínai partnerekkel folytatott ügyletek jövedelmező üzletnek számítanak. A kormánypárt közigazgatási tisztviselői és politikusai, akik belekóstoltak ebbe az üzletbe, az új koronavírus miatt is adóhátralékot termeltek. A magyar kormány, amely gyorsan jóváhagyta az orosz és kínai vakcinákat, a közigazgatás körüli vállalkozókkal létrehozott egy importcéget, a piaci ár tízszereséért¹² importált kínai vakcinákat, és közel 16.000, Kínában gyártott lélegeztetőgépet hozott be. Az oltóanyagok több mint felét kidobták, a lélegeztetőgépek közel 70%-a pedig továbbra is raktárakban halmozódik. A kormány ismét hatalmas összegeket költött, de jelentős részét vélhetően visszadobták olyan offshore cégeknek, amelyek a kormánypárti pénzek címzettjeiként szolgálnak az országon kívül. Ennek a kínai üzletnek a kiterjesztése a Fudan Egyetem budapesti kampuszának építése és egy hatalmas akkumulátorgyár építése egy kínai cég által.

Minden orosz-kínai gazdasági tranzakciót adóhátralék kísér. Ha valaki egyszer tiltott pénzek birtokába jutott, nehéz megszabadulni tőlük. Nemcsak gazdasági haszonszerzés céljából, az ezekkel az országokkal való kapcsolatokat az EU-val szembeni alkukártyaként is fel lehet használni. A nyugati diplomáciától a keleti diplomácia felé fordulva, Orbán azt gondolta, hogy ezzel az egy csapásra két legyet ütő megoldással megszilárdíthatja hatalmi bázisát. Így a második Orbán-kormány a 2014-es országgyűlési választások közeledtével, hivatali idejének közepén, a rejtett gazdasági kapcsolatokkal felvértezve a keleti diplomácia felé vette az irányt.

V A keleti diplomácia mint tárgyalókártya

Nemrégiben a Bild című német lap exkluzív interjút közölt Orbán Viktor miniszterelnökkel (2023.

június 27.)¹³ . Ebben az interjúban Orbán Viktor hangsúlyozza, hogy "azt mondani, hogy a magyarok az oroszok barátai, az ellenkezik a történelmi tapasztalatunkkal", és hogy őt "nem érdekli, hogy mi történik Putyinnal vagy Oroszországgal", hangsúlyozva, hogy "Hungary First" az ő politikai álláspontja.

Orbán politikus számára ugyanis a magyar belpolitika és saját hatalmának megőrzése a legfontosabb. Orbán Viktor miniszterelnök valódi szándéka az, hogy "ez a háború a szláv népek közötti polgárháború", és "Magyarországnak nem kell ebbe belekeverednie". Ugyanakkor alaposan felhasznál mindent, ami ezzel a háborúval kapcsolatos, hogy megszilárdítsa belpolitikai hatalmi bázisát¹⁴ . Ezért nem szégyelli és nem habozik gazdasági diplomáciát folytatni Oroszországgal anélkül, hogy elítélné az inváziót.

Orbán, a hatalma megtartásában önérdékűvé vált politikus, már nem olyan szenvedélyes, mint 2007-2008-ban volt. A legfőbb gondja az, hogy "hogyan befolyásolja mindez a saját hatalmának fenntartását". Ez tükröződik az agressziós háborúval szemben tanúsított közömbös hozzáállásában is.

Másrészt, miközben azt mondja, hogy "nem érdekli Oroszország jövője", nem tud lemondani a Putyinnal való törődésről és együtt-gondolkodásról. Ez a hozzáállás nem magyarázható egyszerűen azzal, hogy Magyarország energiaellátása Oroszországtól függ. Az orosz hadsereg által elkövetett mészárlások és a civil élet elpusztításának egyértelmű bizonyítékai ellenére Orbán Viktor politikus egyértelművé tette, hogy megvédi Putyint, mondván: "Nem tartom Putyint háborús bűnösnek". Csak feltételezhetjük, hogy ez azért van, mert őt is beszennyezte Putyin piszkos keze. Miközben megismétli azokat a megalázó állításokat, hogy "Ukrajna nem szuverén állam", "Oroszországot nem lehet legyőzni", és "a tűzszünet megvalósul, ha az USA hajlandó rá", Orbán azt is mondja, hogy "Ukrajna egy nemzet, Ukrajna egy ország, joguk van dönteni saját sorsukról: hogy háborúznak-e vagy nem." Orbán politikus állításaiban keverednek a valós szándékai és a színlelései.

A keleti brinkmanship-diplomáciára való politikai áttérés fő motívuma a hazai hatalom megszilárdítása és az azt támogató politikai tőke biztosítása. Külsőleg pedig uniós szkepticizmust terjeszt és fő ellenségeket állít, mondván, hogy az Európai Bizottság méltánytalanul bánik Magyarországgal, és hogy a nemzetközi befektető Soros az Európai Bizottság vezetőivel együttműködve szankciókat akar Magyarországgal szemben bevezetni. Belül a Gyurcsányhoz társuló ellenzéki párt a "gyűlölködő baloldal". A "népet Magyarország két ellenségével szemben védő Orbán-kormány" fiktív struktúrája a hatalomban maradásért folytatott kampány alapja. A közszolgálati műsorszolgáltatáson keresztül egész évben ismétlődik az EU és az ellenzék kritikája, Soros és Gyurcsány pedig minden kérdésben Magyarország ellenségeként jelenik meg¹⁵ . A stratégia a vidéki lakosokat és a nyugdíjasokat célozza meg, akik csak a közszolgálati műsorokat nézik. Ha ezt a két társadalmi réteget tudják irányítani, akkor nem veszítik el a választásokat.

Az Oroszországgal és Kínával való kapcsolatok mélységének bemutatására irányuló brinkmanship-diplomácia politikai póz és alkukártya, hogy „Orbán politikus” és Magyarország nagyobbak tűnjön, mint amekkora a valóságban, de az EU-n belül az alkukártya már kockázati kártyává¹⁶ változott. Orbán Viktor miniszterelnök számára a "Putyin utáni" világrend és az EU Kínával szembeni de-risking (kockázatkerülő) politikája¹⁷ kritikus helyzetet teremt a keleti brinkmanship diplomáciájában.

Lábjegyzetek

¹ Azóta Orbán Viktor miniszterelnök minden labdarúgó-világbajnokság döntőjére elutazott, szinte mindig az OTP, Magyarország legnagyobb bankjának magángépjén. 2018-ban Oroszországban, Szentpéterváron nézte meg a Franciaország-Belgium mérkőzést, majd a döntőt Moszkvában. Hogy a hivatalos látogatás látszatát keltse, a döntő előtt röviden találkozott Putyin elnökkel.

Amikor 2018 októberében ellenzéki képviselők a magánrepülőgépes utazásról kérdezték, Orbán Viktor miniszterelnök lesöpörte a kérdést, mondván: "Nem látom, mi a probléma, 30 éve is így mentem, jövő héten is így fogok menni". Orbán miniszterelnöknek fogalma sincs összeférhetlenségről, megvesztegetésről vagy korrupcióról.

Az sem véletlen, hogy a MOL, Magyarország legnagyobb vállalata a miniszterelnök helyi futballklubjának szponzora lett. A horvát kormány az Interpolon keresztül elfogatóparancsot adott ki a MOL elnök-vezérigazgatója, Hernádi ellen, azzal a gyanúval, hogy a 2011-ben letartóztatott és jelenleg börtönben ülő Sanader horvát miniszterelnöknek 10 millió dollár adóhátralékot adott a Horvát Olajipari Részvénytársaság részvényeinek megvásárlásával kapcsolatban. A magyar kormány következetesen elutasította a kiadatását, és védi őt. Értelemszerűen a MOL szponzorálása a klubnak a védelemért cserébe jár.

² Bod olyan értelmiségi, aki nem tartozik politikai párthoz. Orbánt "furcsa és érthetetlen embernek" nevezi. Egy igazi politikus elméjét az átlagember számára nehéz megérteni. Ahogy az Orbán-kormányzat hivatali ideje egyre hosszabbra húzódott, a Fidesz koalíciós kormányát támogató és/vagy annak minisztereiként dolgozó értelmiségiek egymás után hagyták ott Orbánt. Orbán, aki világosan felismerte, hogy az értelmiségiek támogatása nem hoz szavazatokat, úgy tűnik, nem tanúsít különösebb érzelmeket ezen értelmiségiek disszidálása miatt.

³ A Szocialista Párton belül vizsgálatot folytattak egy zárt ajtók mögött zajló vita hangfelvételének kiszivárogtatása miatt. A feltételezések szerint a kiszivárogtatásban olyan párton belüli erők vettek részt, akiknek nem tetszett Gyurcsány arrogáns magatartása, akit fiatalon, Orbán riválisaként választottak meg a szocialista párt vezetőjévé. Úgy tűnik, Gyurcsány a kormányzati hírszerző ügynökségek segítségével azonosította a kiszivárogtatók többségét, de tartózkodott a nyilvánosságra hozattól, mert a nyilvánosságra hozatal nem fordítaná vissza az idő kerekét. A kiszivárogtatás visszafordíthatatlan csapást mért a Szocialista Pártra, az egykori Szocialista Munkáspárt (Kommunista Párt) utódjára, és véget vetett a rendszerváltás óta uralkodó, a volt Szocialista Munkáspárt "reformerei" által uralt politikának.

⁴ Ironikus módon ez az érv feltűnő hasonlóságot mutat a "demokratikus centralizált rendszer" melletti érveléssel, amely a Kommunista Párt szervező elve. A hatalomellenes oldalról a hatalom oldalára való átállás a régi rendszer gyakorlatához való visszatérést eredményezte.

⁵ A Fidesz tagságát 2019 márciusában felfüggesztette az Európai Néppárt kongresszusa, mert a néppárti Juncker európai bizottsági elnököt becsmérően bírálta. 2021 márciusában, miután a Néppárt elfogadta a Fidesz kizárását eredményező alkotmánymódosítást, Orbán Viktor úgy döntött, hogy kilép az Európai Néppártból. Ennek következtében a Fidesz önálló párttá vált, amely nem tartozott az Európai Parlament egyik frakciójához sem, így szűkültek befolyásának lehetőségei.

⁶ Gerhard Fritz Kurt Schröder, a Német Szociáldemokrata Párt korábbi vezetője és Németország kancellárja nem sokkal hivatalából való távozása után hatalmas jutalom ígéréssel lett a Nord Stream AG igazgatótanácsának tagja, és politikai hozzáállása továbbra is kérdéses. Azóta egy sor orosz vonatkozású vállalat igazgatótanácsába nevezték ki, és még Kínába is belekóstolt, ahol a "Paradise Papers" (ICIJ: International Consortium of Investigative Journalists) című dokumentumban szerepelt. Orbán Viktor miniszterelnökhöz hasonlóan szoros személyes kapcsolatot ápol Putyin elnökkel, akinek oroszbarát

álláspontja egyértelmű. Zeman volt cseh elnök (szociáldemokraták) szintén Orbán miniszterelnökhöz hasonlóan cselekedett, nemcsak azzal, hogy orosz pénzekbe merítette a kezét és egyértelművé tette oroszbarát álláspontját, hanem azzal is, hogy megpróbált közelebb kerülni Kínához és kínai érdekeltségeket adott a vele kapcsolatban álló vállalatoknak. Zeman elnök azonban annyira népszerűtlen volt, hogy a történelem legrosszabb elnökeként tartják számon, és nem tudta úgy kiterjeszteni befolyását, mint Orbán. Mindhármukban közös volt, hogy túlzott gazdasági érdekek diktálták politikai álláspontjukat. A világi érdekek tehát felülírják a magasztos eszméket.

⁷ Egyik politikust sem tartóztatták le vagy vonták felelősségre.

⁸ Tíz év telt el a megállapodás megkötése óta, és még az alapozás sem kezdődött el. Ha az ütemterv szerint haladnának, a projekt a befejezéshez közeledne, de most, hogy a Roszatomot jó ideje tervezik nyugati szankciókkal sújtani, nehéz látni, hogy mi vár ránk, a paksi bővítés jövője megjósolhatatlanná vált. A meglévő atomerőművek lejáratási ideje 2035 körülre koncentrálódik.

⁹ A magyar kormány 2017 márciusában felfüggesztette ezt az üzletet, attól tartva, hogy kellemetlen információk látnak napvilágot. Oroszország ukrain inváziója után az Európai Parlament elfogadott egy javaslatot az átláthatatlan Aranyvízum-üzletág korlátozására, hogy megakadályozza, hogy a gazdag oroszok állandó tartózkodási engedélyt szerezzenek az uniós országokban (<https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20220304IPR24787/meps-demand-a-ban-on-golden-passports-and-specific-rules-for-golden-visas>).

¹⁰ Erről bővebben lásd Morita (2021), 128-132. oldal.

¹¹ <https://g7.hu/kozelet/20181221/fiktiv-kotvenyekkel-is-uzleteltek-a-letelepedesi-programban-amely-162-milliardot-hozott-a-fidesz-kozeli-offshore-cegeknek/>.

¹² A kormány által nyilvánosságra hozott szerződés (2021. január 29.) szerint a Magyarország által importált Sinopharm vakcina (2 adag) ára 60 euró volt, ami tízszerese az AstraZeneca vakcinájának. A Danubia Pharma Kft. (hat tagú cég, köztük igazgatók), amely a vakcinát importálta, 2021-ben beolvadt egy másik inaktív cégbe, és ugyanezen év végén megszűnt. Hasonlóképpen, a Szputnyik V Oroszországban 19,90 dollárba kerül 2 adag. A piaci árakat jóval meghaladó árképzés elképzelhetetlen lenne a hátsó árrés jelenléte nélkül. Lásd az alábbi honlapot (<https://www.portfolio.hu/uzlet/20210214/mennyibe-kerulnek-a-koronavirus-vakcinak-es-miert-tizszer-olyan-draga-a-kina-mint-az-astrazeneca-vakcina-469746>). A Sinopharm által importált 6 millió adag Sinopharm vakcinából (183 millió dollár) körülbelül a felét kidobták.

Ezen kívül kínai lélegeztető gépeket vásároltak közvetítő cégektől, amelyek közül az egyik 7000 darabot (összesen 176 milliárd Ft értékben, azaz akkori árfolyamon kb. 600 millió dollárért) importált egy malajziai cégtől. Ismét egy sietve létrehozott cég (Fourcardinal Tanácsadó Kft.) importálta az árut, és csak ezen a közvetítőn keresztül 20 milliárd Ft (kb. 67 millió dollár) nyereségre tett szert. A cég később felszámolás alá került, és a Külgazdasági és Külügyminisztérium állítólag 2021 novemberében, közvetlenül a következő év tavaszi országgyűlési választások előtt megsemmisítette az ügylethez kapcsolódó szerződések egy részét (<https://atlatszo.hu/mutyimondo/2023/05/26/ledaraltak-a-lelegeztetogep-biznisz-papirjait-brutalisan-no-a-korhazak-adossaga/>).

Összesen 16 ezer lélegeztető gépet importáltak, összesen 300 milliárd Ft (kb. 1 milliárd dollár) beszerzési értékben. Csak 3300-at használtak fel kórházakban, a többit bérelt raktárakban tárolták. A kínai lélegeztető gépekkel kezelt betegek túlélési aránya alacsony, a székesfehérvári kórház igazgatója szerint a lélegeztető géppel ellátott betegek 84%-a meghalt (<https://24.hu/belfold/2021/04/26/bucsi-laszlo-szekesfehervar-korhazigazgato/>). Ezt követően, miután az adatok nyilvánosságra kerültek, a kormány megtiltotta az ilyen jellegű információk nyilvánosságra hozatalát.

¹³ <https://www.bild.de/politik/ausland/politik-ausland/ungarns-ministerpraesident-orban-putin-ist-stabil-84474096.bild.html>.

¹⁴ A magyar kormány (kormánypárti Fidesz) tevékenységének fejleményeit 2022 februárja óta nyomon követő jelentés összefoglalóját lásd az alábbiakban (<https://www.direkt36.hu/orban-a-haboruban/>).

¹⁵ S. Guriev és D. Treisman a média uralmán, a dezinformáción és a szavazatmanipuláción alapuló 21. századi diktatúrát nevezik Spin-diktatúrának. Az itt használt "spin" szó az információ megforgatását (manipulálását) jelenti.

¹⁶ Magyarország számára 27 feltételhez kötötték a hatalmas uniós támogatások folyósítását, beleértve a Corona-katasztrófa utáni újjáépítési támogatásokat is. Ez az Európai Bizottság és az Európai Parlament kemény válasza Magyarország brinkmanista politikájára és az itthoni zsarnoki politikai rendszerre (https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_22_7273). Az, hogy Magyarország késlekedik Svédország NATO-tagságának ratifikálásával, gyerekes "ellenállás" a Magyarországgal szemben erős kritikát gyakorló északi országokkal szemben.

¹⁷ Az Ukrajna háború utáni újjáépítésével foglalkozó külföldi vállalatok és nem kormányzati szervezetek Lengyelországra összpontosítanak, elkerülve Magyarországot, amely szoros kapcsolatokat ápol Oroszországgal. Közép- és Kelet-Európában folyamatban van a Magyarországgal szembeni de-risking (kockázatkerülés).

Irodalom

Sergei Guriev és Daniel Treisman, Spindiktátorok - A zsarnokság változó arca a 21. században, HVG Kiadó, 2023.

Morita Tsuneo, Változás és örökség, Ferdeszemmel Magyarországról, Ballasi Kiadó, 2009.

Morita Tsuneo, Változás és örökség, A kincstári gazdaság csapdájában, Ballasi Kiadó, 2014.

Tsuneo Morita, *Political Economy and the Sociology of System Transformation*, Ballasi Kiadó, 2021.